

Merve Genç, *Güzelliğin Politikası: YouTube Güzellik Topluluğu, İletişim Yayınları*, 2020, 144 s.

Değerlendiren: Hüseyin Çil

Türkiye’de sosyal bilimler alanında özellikle de sosyolojide beden merkezinde yapılan çalışmaların üzerinde bir “iktidar hayaleti”nin dolaştığı söylenebilir. İktidar, baskı ve tahakküm mekanizmaları altında yaşam savaşı veren bir beden anlatısı literatürdeki hâkim anlayışı oluşturmaktadır. Yapılan tez, makale ve kitap çalışmalarının başlıklarına bile bakılsa hâkim anlayışın izlerinin derinliği anlaşılabilir. Bu çalışmalar kapitalizm, devlet, tıp gibi makro iktidar odaklarının pençesindeki bireysel bedenlerin çaresizliğini bütün çıplaklığıyla gözler önüne serer. Hâkim anlayışın şekillenmesinde 1970’lerden sonra beden konusunda dominant etkiye sahip olan Foucault, Bourdieu gibi isimlerle birlikte feminist perspektifin önemli katkıları olmuştur. Foucault’nun bedenler üzerinden iktidarı her yerde hazır bir mekanizma olarak görmesi, Bourdieu’nün tahakkümü bedenlere kazınmış bir sembolik şiddet biçiminde sunması ve feminist literatürün, kadınların bedenleri üzerinden toplumda ikincilleştirilmesine yaptığı vurgular Türkiye’de de önemli karşılık bulmuştur.

Bu paradigma önemli çalışmaların temeli olsa da birtakım sınırlılıkları da beraberinde getirmiştir. Bunlardan en önemlisi sosyolojinin temel tartışmalarından birisi olan yapı-fail dikotomisinde dengeyi birinci seçenekten yana orantısız biçimde bozmasıdır. Burada en önemli sorunu “ne yaparsa yapsın kendini çevreleyen kafesten

@ Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi. hcil_07@hotmail.com

id <http://orcid.org/0000-0001-8503-4979>

© İlmî Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/D0328
insan & toplum, 2022; 12(3): 251-255.
insanvetoplum.org

kurtulamayan” bir özne fikrinin baskınlık kazanması oluşturur. Öyle ki özne kendisi adına, kendi iyiliği adına ne yaparsa yapsın bütün bunların kendi tutsaklığına hizmet ettiği gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalacaktır. Bedenler üzerindeki güçlü yapısal tazyikleri ortaya koyan bu çalışmaların faillğe vurgusunun az olmasının giderek bir epistemolojik körlüğe yol açtığı söylenebilir. Yapılan çalışmaların sayıca ağırlığına bakılırsa sosyal bilimcilerin bedene ilişkin bilme biçimlerinin faillği geri plana iten tek yönlü bir yola girdiği tespit edilebilir. Bu gidişatı tersine çevirebilecek çalışmaların azınlıkta kalması, olanlara da diğerlerine kıyasla ilginin az olması, beden merkezinde yapılacak yeni çalışmaların yönünün ne olmasına gerektiğine dair ipuçları da sunmaktadır.

Merve Genç’in 2020 tarihli *Güzelliğin Politikası* adlı çalışması literatürdeki bahsi geçen hâkim anlayışın aksine bir tezi öne süren dikkat çekici çalışmalardan birisi olarak öne çıkıyor. Yazarın 2019’da tamamlanan doktora tezinin kitaplaşmış hali olan çalışma gerek dili ve üslubu gerekse oluşturduğu bütünlüklü hikâye açısından bir tezin nasıl kitaplaşabileceğine dair iyi örneklerden birisini okuyucuya sunuyor. Kitap giriş ve sonuç haricinde üç ana bölümden oluşuyor. Giriş bölümünde çalışmanın ana konusu anlaşılır biçimde ortaya konarak, dayandığı kuramsal çerçeve ve izlenilen yönteme ilişkin kısa bilgiler veriliyor. Kitap, güzellik ideolojisinin baskısı altında kadın bedeninin içinde bulunduğu duruma odaklanıyor. Ancak bunu kadınların hegemonik kadın idealini nasıl ele aldığı ve ona atfettiği anlam çerçevesinde işliyor. Kadınları özne konumuna yerleştirerek “güzellik ideolojisinin baskılayıcı yanını ihmal etmeden, güzelliğin kadın özneliğinin inşasında güçlendirici bir araç olarak çözümlemeyi” (s.14) amaçlayan üçüncü dalga Feminizmin sunduğu kavramsal olanaklardan ilerleyeceğini vurguluyor. Bu doğrultuda yeni medya araçlarının sunduğu imkanlardan yararlanan kadınlara odaklanarak medyanın hem bir baskı aracı hem de bir imkân olarak güçlendirici yönünü birlikte irdeleyebileceği “YouTube Güzellik Topluluğu” üzerine yoğunlaşıyor. Yirmi güzellik YouTuber’ının kırk sekiz videosunu analiz ederek çalışmayı gerçekleştiriyor. Ancak burada çalışmanın yöntemine ilişkin bilgilerin eksik kaldığını belirtmekte yarar var. Örneğin kitapta nasıl bir analiz yöntemi izlendiğinin belirtilmediği görünüyor. Daha sonra belirtileceği üzere bu durumun veri analizi kısmında bazı soru işaretlerini beraberinde getirdiği söylenebilir.

“Güzel Olan Politikadır” ve “Üçüncü Dalga: Güçlenme mi Bireyselleşme mi?” başlıklarıyla birbiri ardına gelen kavramsal kuramsal çerçevede yazar konunun tarihsel arka planını ve kullanacağı kavramsal çerçeveyi anlaşılır biçimde ortaya koymaktadır. İlk başlıkta öncelikle güzelliğin tarihselliğine vurgu yapılırken, güzellik mitinin Antik Yunan’dan Hindistan’a tarihten günümüze kadın bedeni etrafında nasıl örüldüğü özet biçimde ortaya konuluyor. Yirminci yüzyıla birlikte güzellik endüstrisinin yükselişi

ile birlikte konunun ana tartışma başlıklarından birisi haline gelmesi feminizm ve beden ilişkisi ekseninde ele alınıyor. Yazar, kendi kuramsal arka planını oluşturan üçüncü dalga Feminizm içindeki “kız gücü” yaklaşımını başarılı biçimde ilk iki dalga feminist hareketten ayırıştırıyor. Burada literatürle bir diyaloga giren yazar, ilk iki dalga feminist harekette güzelliğin kadınları baskılayan yanına yapılan vurguyu hafife almadan eleştiriyor ve kendi kuramsal perspektifinin burada nasıl işlevselleşebileceğini açıklıyor. Dolayısıyla, üçüncü dalga feminizm içinde kendini kız gücü feminizmi olarak kavramsallaştırılan yaklaşıma yaslayan çalışmada, bu yaklaşımın, genç kadınlara daha çok kendini kültürel alanda var etmeyi önceleyen; müzik, televizyon, sinema ve diğer medya ortamlarında kendi haklarını savunarak popüler kültür aracılığı ile politika yapmayı öneren tarafı ön plana çıkarılıyor. Bu yaklaşım, yazara göre, daha önceki feminist hareketlerin aksine feminizm ile kadınsılık arasındaki katı ilişkiyi gevşeterek buradan öznelliğe bir yol açılabilceği fikrine önem vermektedir. Özellikle popüler medya mecralarının buradaki güçlendirici etkisine dikkat çekilmektedir. Popüler medya araçlarının tek tek bireylere sunduğu imkânlar değerli bulunarak sıradan insanı güçlendirici potansiyeli öne çıkarılmaktadır.

Verilerin analiz edilip tartışıldığı “YouTube Güzellik Topluluğu” başlıklı bölümde yazar, kuramsal perspektifi çerçevesinde ortaya çıkardığı ana temalar etrafında bir analiz yürütmektedir. Özellikle, geleneksel medya araçlarının pasif tüketici fikrine karşı YouTube’un hem üretici hem de tüketici konumuna yerleştirdiği sıradan kullanıcılar, analizde dikkat çekilen temel aktörler olarak öne çıkmaktadır. Kadınların anlatma deneyimlerine vurgu yapılarak YouTube’daki gizli potansiyel açığa çıkarılmak istenmektedir. Bunun yanında dikkat çekilen bir başka husus, güzellik YouTuberliğinin sadece bir hobi ya da boş zaman uğraşı olmadığı, sıradan bireyler için zamanla ciddi kariyer imkânı sunan bir mesleğe dönüşerek kadınlar için önemli bir mecra haline gelmiş olmasıdır.

Analiz bölümünde kadınların öznelliğinin ve güçlerinin bedenleri ve güzellik algıları üzerinden de geliştiği, vurgulanan diğer önemli bir yön olarak ortaya çıkmaktadır. Yani burada kadınlara sağlanan tek avantaj onlar için para kazanacak bir mesleğin oluşması değil, aynı zamanda güzellik algıları üzerinden politik bir duruş sergileyerek kapitalizmin ürettiği güzellik miti karşısında kendi bedenleri merkezinde kolektif olmayan, bireysel karşı çıkışlar üretebilmeleridir. Hâkim beden paradigmasının aksine yazara göre YouTuber’lar, kapitalizmin bilinçsiz mağdurları ya da onun sembolik şiddetinin suç ortakları değil, güzel olmak ile güzel hissetmek arasındaki farkın ayırıcısına varabilmiş bilinçli ve güçlü öznelerdir. Yazar burada farklı kişilerden alıntılarla hem yaptıkları işin kapitalizmin değirmenine su taşıma riskinin farkında olan hem de kendi öznelliğini güçlendirici niteliğini vurgulayan

bir güzellik YouTuber'ı profili ortaya çıkarmaktadır. Bu profilin en önemli vasıfları olarak, bireysel hareket etme, hiyerarşilerden uzak olma ve bedenlerini tahakküm aracına çevirmek yerine ondan g alarak aktör pozisyonuna yükselme ne çıkıyor. Bu yönüyle, yazarın, kendi dayandığı kuramsal perspektifin gerilimlerini vurgulayan “[k]ıacası çoğunlukla aşırı bireysellikle ve güçlenmeyi satın alma gücüyle bağdaştırdığı gerekçesiyle eleştiren kız gücü akımının bir yandan feminizmi tüketim kültürü ile metalaştırma tehlikesi yaratırken diğer yandan teknoloji ve popüler kültür dolayımıyla kadın dayanışmasını olanaklı kıldığını söyleyebiliriz” (s.46) ifadeleriyle uyumlu bir zmlenme yaptığı vurgulanmalıdır.

Kitapta, metnin giriş kısmında belirtilen yapı-fail dikotomisinde failin beden ekseninde güçlendiğine dair kuramsal ereve ekseninde önemli analizler yapılmış olsa da öne çıkan önemli bir eksikliğin de yine bu bölümden kaynaklandığı belirtilmelidir. Bu eksiklik ise verilerin yorumlanması noktasında ortaya çıkmaktadır. Yazar, kuramsal erevenden hareketle verilerde sıradan bireylerin kendi bedenleri ekseninde nasıl daha güçlü hale gelebildiklerini göstermek istese de aynı verilerin aksi bir biçimde yorumlanamayacağına dair ölünün ne olduğu muğlak kalmaktadır. Örneğin 65. sayfada 2016 yılında Avon firmasının güzellik YouTuber'ları ile bir reklam filmi çekmesi üzerine yapılan bir değerlendirme spekulasyona açık duruyor. Yazar, Avon'un kadınları güçlendirme fikrinden hareket eden bir şirket oluşu ve güzellik YouTuber'larıyla iř birliği yapması dolayısıyla YouTube güzellik kanallarının kadınlar için güçlendirici bir unsur olabileceği fikrini ne sürüyor. Ancak Avon'un kadın güçlendirme konusundaki iddialarının tam tersi bir biçimde yorumlanmaya müsait olduğu da açık şekilde söylenebilir, zaten bu durum da yazar tarafından, daha önce, nc dalga feminist hareketin konuyu yorumlama biçiminin taşıdığı bir risk olarak sunulmuştur. Dolayısıyla burada yapılan yorumlar, Avon deneyiminin kadınlar için güçlendirici mi yoksa tahakküm altına mı alıcı olduğu noktasında soru işaretlerini gidermiş bulunmuyor.

Yine “güzel olmak ile güzel hissetmek” arasındaki ayrımın vurgulandığı bölümde yazarın temel iddiasını, güzellik kanallarındaki kadınların kendilerine dayatılan güzellik standartlarına uymaktan ziyade kendilerini nasıl daha iyi hissettiklerini ne çıkardıkları fikri oluştururken bunu desteklemek için bir YouTuber'dan alınmış şöyle bir alıntıdan yararlanılıyor:

şunu söylemek istiyorum aslında makyaja ihtiyacımız yok, makyaj zorunlu bir şey değil ya da bir makyaj malzemesine yüz elli lira vermek zorunda değilsiniz... Biri araba koleksiyonu yapar biri ruj koleksiyonu yapar. Bu çok normal. Herkesin ilgi alanı çok farklı. Boyama kitabı boyamaktan zevk alan birisi varsa ben de biz de yüzümüzü boya-maktan zevk alıyoruz aslında. Bize keyif veriyor, eğlenceli (s.101).

Bu alıntıyla ilgili yazarın yorumu ise aşağıdaki gibidir:

Duygu gibi pek çok kadın var. Bu kadınlar ne bakımlı olmaktan suçluluk duymak istiyorlar ya da bakımlı olma zorunluluğunu hissetmek istiyorlar. Bakımlı olup olmamayı seçmek kendi tercihleri olmalı. Bu, “kendi bedenlerimiz üzerinde kontrol sahibi olma talebi”nin bir başka yansıması gibi (s.101).

Burada da öne çıkan nokta yukarıda bahsedilen, verinin “başka türlü hatta tam tersi biçimde yorumlanmasından bizi alıkoyacak olan nedir?” sorusunun sunulan kuramsal çerçeve dışında net bir cevabı olmamasıdır. Evet, sunulan kuramsal çerçeve bu yoruma elverişliken bu yorumun hangi analiz yöntemi ve tekniği ışığında tersi bir yorum biçimine göre öne çıktığına ilişkin metodolojik bir ölçüt göze çarpmamaktadır. Örneğin söylem analizi yöntemi ile bu söylenenleri okuyan bir sosyal bilimci bu verilerden hareketle kapitalizmin ya da popüler kültürün kucağına itilmiş tahakküm altında bir beden profili ortaya koyabilir ve YouTuber’ın bireysel iradesi ve istekleriyle piyasanın kendinden beklentileri arasında bir uyum olduğu yorumunu yapabilir. Böyle ters yönde bir yorumun okuyucuya çağrışmasını önleyecek metodolojik ölçütlerin belirtilmemesi, çalışmanın bir kısıtı olarak not edilmelidir.

Sonuç olarak Genç’in çalışması sonuç bölümünde kendisinin de belirttiği gibi bedene ilişkin dayatma ve tahakküm mekanizmalarının hızla arttığı bir dönemde, bedenin sadece bu yönüyle değil bireyi güçlendirici yönüyle de öne çıktığını vurguluyor. Bu yönüyle çalışma başta belirtilen beden merkezli yapı-fail dikotomisinde failin de göz ardı edilmemesi açısından önemli bir noktaya dikkat çekiyor. Her ne kadar bunu yaparken bazı metodolojik kısıtlardan bahsedilebilecekse de kitap, kendinden sonra gelecek beden merkezli çalışmalara sunacağı perspektif dolayısıyla -az sayıdaki benzerleriyle birlikte- literatürde önemli bir boşluğu dolduruyor.